

A black and white portrait of a man with a receding hairline and a beard, wearing a dark suit jacket. He has a name tag pinned to his lapel that reads 'М А'. The background is a solid magenta color.

*І нежывая,
быццам палатно,
Душа вісіць
над безданню
праклятай.*

Восіп Мандэльштам

Выбраныя вершы

п

паэты планеты

Восіп Мандэ́льштам

Выбраныя вершы

*Пераклад з рускай
Георгія Ліхтаровіча*

Мінск
УП «Энцыклапедыкс»
2024

УДК 821.161.1-1
ББК 84(4Рус)-5
М23

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

А. Баршчэўскі, Зм. Колас, І. Крэбс,
Г. Ліхтаровіч, А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклад зроблены паводле выдання:
Осип Мандельштам. *Сочинения. Том первый. Стихотворения.*
Переводы. Вступ. статья С. С. Аверинцева.
Москва: Художественная литература, 1990.

На вокладцы:

Фотаздымак Восіпа Мандэльштама са справы НКУС (1934).

ISBN 978-985-7247-98-1

©Ліхтаровіч Г., пераклад на беларускую мову, 2024.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. УП «Энцыклапедыкс»,
2024.

***

(Среди лесов, унылых и заброшенных...)

Сярод лясоў, панылых і спустошаных,
Хай застаецца ў полі хлеб няскошаным,
Чакаць гасцей нязваных і няпрошаных,
Чакаць гасцей!

Хай каласы згніваюць пераспелыя!
Яны на нівы прыйдуць пажаўцеля,
І не знасіць вам, чэсныя і смелыя,
Сваіх галоў!

Яны растопчуць нівы залацістыя,
Яны спаскудзяць могілкі цяністыя,
Затым развяжа вусны іх нячыстыя
Крывавы хмель!

Яны ўварвуцца ў хаты пачарнелыя,
Пажар запаліць – з хмелю азвярэлыя...
Ні сівізна старых не спыніць белая,
Ні плач малых!

Сярод лясоў, панылых і спустошаных,
Мы ў полі пакідаем хлеб няскошаным.
Чакаем мы гасцей нікім няпрошаных,
Сваіх дзяцей!

1906

***

(Звук осторожный и глухой...)

Сцярожкі гук парой глухой
Ад плода, што аддзячыў дрэву,
Сярод нязмоўчнага напеву
Глыбокай цішыні лясной...

1908

***

(Сусальным золотом горят...)

Сусальным золатам гараць
Ялінкі ў лесе на Каляды,
У нетрах ваўчаняты з ваты
Вачыма страшнымі глядзяць.

О, мой прарочы смутак-жаль,
О, ціхая мая свабода
І нежывых нябёс лагода –
Заўсёды ўсмешлівы крышталі!

1908

***

(Мой тихий сон, мой сон ежеминутный...)

Мой ціхі сон, мой лёгкі, штохвілінны –
Нябачны і зачараваны лес,
Дзе носіцца якісьці шоргат пlynны,
Як смутны шолах шоўкавых завес.

У стрэчах дзікіх і туманых спрэчках,
На скрыжаванні здзіўленых вачэй
Нябачны шоргат дзіўны, недарэчны
Згас попелам, успыхнуўшы ярчэй.

Абліччы, як туманамі загушкаў,
І слова замірае на губах,
Здаецца, што спалоханая птушка
Мільгнула ў надвячоркавых кустах.

1908

***

(О, красавица Сайма, ты лодку мою колыхала...)

О, прыгожая Сайма¹, ты лодку маю калыхала,
Калыхала мой човен рухомы, гуллівы і востры,
Калыханкі лагоду душа ў пляску вод адчувала,
І паводдаль стаялі пустынным скалы, як сёстры.
Старадаўняя песня гучала паўсюль – Калевала:
Спеў жалеза і каменя ў скрушным парыве тытана.
І пячаная водмель – здабыча вячэрняга вала,
Як нявеста, бялела на пурпуры воднага стану.
Як ад п'янага сонца бясшумныя падалі стрэлы.
І на дно апускаліся, й ціхае дно распялялі,
І хілілася з дрэва нябёс, быццам плод пераспелы,
Надта яркае сонца, і першыя зоркі міргалі;
Я прычаліў і выйшаў на бераг сівы, кучаравы;
Я не знаю, як доўга, не знаю, каму я маліўся...
Неаглядная Сайма бруіла патокамі лавы,
Над вадою ціхутка туман белай парай клубіўся.

1908

---

¹ Найбуйнейшае возера ў Фінляндыі.

***

(В морозном воздухе растаял легкий дым...)

Растаў у подыху марозным лёгкі дым,
І я, з маёй тугой свабоднаю ўва ўсім,
Жадаў бы ўзнесціся ў халодным, ціхім гімне,
І знікнуць назаўжды, ды суджана ісці мне

Па снежнай вуліцы, у вечаровы час
Сабачы брэх чуваць і захад не пагас,
І мінакі яшчэ трапляюцца ў аляях.
Не гавары са мной! Што адкажу табе я?

1909

***

(Дано мне тело – что мне делать с ним...)

Далі мне цела – што рабіць мне з ім,
Такім адзіным і такім маім?

За радасць дыхаць ладную і жыць
Каму падзякай сёння аддарыць?

Садоўнік я і кветка я мая,
Ў цямніцы свету не самотны я.

Ужо на шкло адвечнасці лягло
Маё дыханне і маё цяпло.

І адбіваецца на ім узор,
Непазнавальны з тых нядаўніх пор.

Няхай хвілін сцякае каламуць
Узору мілага не абмінуць.

1909

***

(Невыразимая печаль..)

Невераемны смутак-жаль
Расплюшчыў вокі два адразу,
Прачнулася для кветак ваза
І выплюхнула свой крышталь.

Увесь пакойчык праглынуў
Знямогу – смачнае лякарства!
Маленькае такое царства
Так многа паглынула сну.

Крыху чырвонага віна,
І трохі сонечнага мая –
І тоненькі бісквіт ламае
Танчэйшых пальцаў белізна.

1909

***

(В холодных переливах лир...)

У стых пералівах лір
Якая замірае восень!
Які салодкі й невыносны
Яе залатаструнны клір!

Яна пяе ў царкоўных хорах
І ў манастырскіх вечарах,
І, сыплючы па урнах прах,
Пячатае віно ў амфорах.

Як супакоены сасуд
З адстоеным празрыстым сокам,
Духоўнае – убачыш зрокам,
Абрысаў прыжыццёвы цуд.

А каласы, што толькі зжаты,
Радкамі роўнымі ляжаць;
І пальцы тонкія дрыжаць,
З такімі ж побач, як блізняты.

1909

***

(Здесь отвратительные жабы...)

Тут брыдка-гадасныя жабы
Ў густую падаюць траву.
Калі б не смерць, дык і не знаў бы
Ажно да сёння, што жыву.

Вам да мяне якая справа,
Жыццё зямное й прыгажосць?
Вось нагадала тая з'ява,
Кім я з маёю марай ёсць.

1909

***

(Есть целомудренные чары...)

Цнатлівыя існуюць чары –
Высокі лад, глыбокі свет,
Эфірных лір далёкі след –
Мной абумоўленыя лары¹.

Ля вымытых старанна ніш
У чуйных захадаў гадзіны
Я слухаю мае мясціны –
Узнёслую заўсёды ціш.

Які тут цацачны задзел,
Які закон сцярожка-цьмяны
Дыктуе нам і торс крамяны,
І холад далікатных цел!

Другіх багоў не трэба славіць:
Яны як роўныя з табой,
І, асцярожнаю рукой,
Дазволена іх пераставіць.

1909

---

¹ У старажытных рымлян боствы заступнікі дома, сям'і, грамады.

***

(На перламутровый челнок...)

На перламутравы чаўнок
Нацягваючы шоўку ніці,
О, пальцы гнуткія, пачніце
Цяпер чароўны свой урок!

Прылівы і адлівы рук
Ды аднастайныя імкненні...
Ты заклінаеш – прэч сумненні,
Спалоху сонечнага рух,

Калі шырокая далонь,
Як ракавіна, палымнее,
То згасне, то, як цень, самлее,
А то ў ружовы йдзе агонь!

1909

***

(Вечер нежный. Сумрак важный...)

Важны змрок. Пяшчотны вечар.
Гул за гулам. Вал за валам.
І ў чало нам волкі вецер
Б'е салёным пакрывалам.

Згасла ўсё. Прапаў парадак.
Хвалі берагам хмялелі.
Ажыла сляпая радасць –
Нашы сэрцы ацяжэлі.

Аглушыў хаос нас цёмны,
Адурманіў водар п'яны,
Хор закалыхаў нястомны:
Флейты, лютні і тымпаны...

1910

***

(Слух чуткий парус напругае...)

Слых чулы ветразь напінае,
Пусцее позірку прастор,
І цішыню пераплывае
Паўночных птушак ціхі хор.

Бядотны я, нібы прырода,
І просты, быццам неба сіль,
І ўяўная мая свабода,
Як птушак сонных галасы.

І хоць узносіць ветах млосны
Нябёс памерлых немата;
Твой свет, балючы і дзівосны,
Я ўсё ж прымаю, пустата!

1910

***

(Медлительнее снежный улей...)

Павольней снег завея песціць,
Празрысцей вокны ў маразы,
І вэлюм жменькай бірузы
Нядбайна кінуты на крэсле.

Тканіна, п'яная сабой,
Святла распешчаная ласкай,
Жыве няспынна летняй казкай,
Як нескранутая зімой;

Калі алмазны лёд далёкі
Люляе вечнасці мароз,
Тут – трапятанне крыл стракоз
Хуткажывучых, сінявокіх.

1910

***

(Скудный луч холодной мерою...)

Кволы промень стылай мераю
Сее блікі ў хмызняку.
Скруху ў сэрцы – птушку шэрую,
Лесам ціха валаку.

Што рабіць мне з птушкай раненай?
Цвердзь у цішыні труны.
Са званіцы затуманенай
Скінуў хтосьці ўсе званы.

І стаіць асірацелая
І нямая вышыня,
Як пустая вежа белая,
Дзе туман і цішыня...

Рань, пяшчотаю бяздонная,
І паўява, і паўсон,
Забыццём душа палонная,
Дум туманны перазвон...

1911

***

(Стрекозы быстрыми кругами...)

Стракозы хуткімі кругамі
Ўстрывожаць сажалку, тады –
Ускалыхнецца, трыснягамі
Аточаная, гладзь вады.

То – прадзіва з сабою цягнуць
І нібы павуцінне ткуць,
То распластаныя ў вір кануць,
І хвалі смутак свой самкнуць.

І я, якісьці невясёлы,
Тамлюся й падаю ў глушы –
Як быццам адчуваю ўколы
І сцюжу ў схованках душы...

1911

***

(Паденье — неизменный спутник страха...)

Падзенне – гэта спадарожнік страху,
І страх сам – адчуванне пустаты.
Каменяпад хто ладзіць нам густы,
І камень адмаўляе сілу праху?

Драўлянаю паходкаю манаха
Двор брукаваны неяк мераў ты:
Там камяні і грубых мар пласты –
І прага смерці, і туга размаху!

Дык, схоў гатычны, век пракляты будзь,
Дзе моракам скараюць столь і сцены,
І ў печы дроў вясёлых не пачуць.

Нямногія для вечнасці жывуць,
Ды толькі, калі клопат твой імгненны,
Дом будзе нетрывалы, кон – страшэнны!

1912

Казіно

(Казіно)

Я не прыхільнік радасці заўзятай,
Прырода часам – шэрае сукно.
Мне ў хмелі лёгкім дадзена даўно
Знаць смак жыццёвай фарбы небагатай.

Гуляе вецер хмараю калматай,
Кладзецца якар на марское дно,
І нежывая, быццам палатно,
Душа вісіць над безданню праклятай.

Ды я люблю на выдмах казіно,
Шырокі від, туманнае вакно
І тонкі промень на сурвэце змятай;

Аточаны вадой зеленаватай,
Калі, як ружа, ў крышталі віно, –
Люблю сачыць за чайкаю крылатай!

1912

Анталогія антычнай дурасці

(Антология античной глупости)

1

Вецер з высокіх дрэў зрывае жоўтае лісце.
Лесбія, паглядзі: фігавых колькі лісткоў!

2

Коціцца па небе Феб у сваёй залатой калясніцы.
Заўтра тым жа шляхам вернецца ён назад.

3

– Лесбія, дзе ты была? – Я ляжала ў абдымках
Марфея.
– Маніш жанчына, ты мне: там я знаходзіўся сам!

4

Буйных гасцей галасы пакрываюць шумлівых
краны:
Ванну прымі, гаспадар, – але прымай і гасцей!

5

«Мілая!» – тысячны раз паўтарае нясціплы каханак.
Тысячу першы ён – «мілая» скажа ізноў!

1912

***

(В таверне воровская шайка...)

У тым шынку хаўрус злачынны
Ўсю ноч гуляў у даміно.
Прыйшла з яечняй гаспадыня,
Манахі выпілі віно.

На вежы біліся хімеры:
Якая большы з іх звырод?
А ранкам прапаведнік шэры
Ў намёты заклікаў народ.

На рынку шчэрацца сабакі,
Мянялы пстрыкае замок.
Хоць крадзе ў вечнасці ўсялякі,
А вечнасць – як марскі пясок:

Пад колы воза – аблямоўкай,
Рагожы не стае ані;
Незадаволены начоўкай
Манах заблытаўся ў хлусні!

1913

Мадрыгал

(Мадрыгал)

Не, не падняць чароўнага фрэгата:
Пакой у тытунёвай сіняве, –
Перад людзьмі русалка вінавата –
Зеленавокая ў марскоў траве!

Яна курыць, вядома што, не ўмее,
Цыгаркай жаркай вусны апякла;
І не заўважыла, што сукня тлее, –
Зялёны шоўк, сатлеў амаль датла...

Так маракі ў смарагдавай лагодзе
Ні цыбукоў, ні люлек не знайшлі;
Бо ім вучыцца дыхаць цяжка й годзе
Сухім і горкім водарам зямлі!

1913

***

(Веселяя скороговорка...)

Вясёлая скорагаворка;
О, будні – скокі дзікуноў!
Я з невысокага пагорка
Да іх прыглядваюся зноў.

А густы, шчырымі бывалі
І часцяком марак-хітрун
З сабой захопліваў каралі,
Аскепкі шкельцаў і тытун.

Люблю абмен. Мільгаюць зманы.
Наіўных кампліментаў вір.
Ад крывадушша аж ільсняны,
Цікуе бочку правадыр.

Аддаць пярсцёнкі, дым у люльцы –
За футра, золата, і яд;
І з відам праведніка ў шлюпцы
Адправіцца на свой фрэгат!

1913

***

(Развеселился, наконец...)

Развесьліўся ўрэшце я,
Бо дасканаласць духу змераў,
У свой памысны лёс паверыў
І супакоіўся, як цар,
Адчуўшы славу за плячамі –
Калі першасьвятар у храме
І голуб асвяціў алтар.

1914

Посах

(Посох)

Посах мой, мая свабода –
Сарцавіна і бруя,
А ці стане для народа
Праўдай ісціна мая?

Я зямлі не пакланіўся
Перш, чым сам сябе знайшоў;
Кій узяў, развесяліўся
І ў далёкі Рым пайшоў.

А снягі на гонях чорных
Не растануць, як ні грэй.
Смутах, што радню агорне,
Мне чужым быў і раней.

Снег растане і на ўцёсах.
Сонца ісціны, гары...
Правы люд, што выдаў посах,
Мне, бо я пабачыў Рым!

1914

*Polacy!*¹

Палякі! Я крытычна мыслю
Пра подзвіг вусцішны стралкоў:
Ці крумкачу скляваць арлоў?
Ці пацячы зваротна Вісле?

Ці снег ужо не ляжа большы
Схаваць зімою муражок?
Або аб Габсбургаў кіёк
Абапірацца трэба Польшчы?

А ты, славянская камета,
У тым блуканні векавым,
Распалася агнём чужым,
Супольніца чужога свету!

1914

---

¹ Палякі! (польск.)

***

(Пусть имена цветущих городов...)

Імёны расквітнелых гарадоў
Хай лашчаць слых і тленнай славай свецяць.
Не горад Рым жыве сярод вякоў,
А месца чалавека ў цэлым свеце.

Спрабуюць авалодаць ім цары,
І святары дабраслаўляюць войны,
А без яго пагарды ўсё ж дастойны,
Як смецце і дамы, і алтары.

1914

***

(Бессонница. Гомер. Тугие паруса...)

Бяссонніца. Гамер. Вятрылы ладныя.
Я карабельны спіс чытаў да палавіны:
Той доўгі вывадак, той вырай жураўліны,
Што кагадзе лунаць стаў над Эладаю.

Як жураўліны клін ў чужыя рубяжы, –
І боская кіпіць на царскіх чолах пена, –
Куды вы пlyingце? Калі б там не Алена,
Што Троя вам адна, ахейскія мужы?

І мора, і Гамер – усё жыве любоўю.
Каго ж паслухаць мне? І вось Гамер маўчыць,
І толькі мора красамоўнасцю шуміць
І з цяжкім грукатам імкнецца да ўзгалоўя.

1915

***

(Я не увижу знаменитой «Федры»...)

Я не ўбачу знакамітай «Фэдры»
Ў шмат'ярусным тэатры старажытным,
З пракуранай высокай галерэі,
Дзе апльваюць свечкі – ў іх святле.
І, абьякавы да мітусні актораў,
Што воплескаў агорваюць жніво,
Я не пачую, звернуты да рампы,
Апераны падвойнай рыфмай верх:
– Як тыя пакрывалы мне абрыдлі...

Тэатр Расіна! Шчыльная завеса
Ад свету іншага нас аддзяляе;
Заслона паміж намі пралягла –
Глыбокімі маршчынамі хвалюе.
Класічныя з плячэй спадаюць шалі,
Расплаўлены пакутай крэпне голас.
І скрушнага ўжо дасягае гарту
Распалены ад абурэння стыль...

Спазніўся я на прысвятак Расіна...

Зноў шамацяць струхлелыя афішы,
І слаба пахне апельсіннай цэдрай.
Сусед са стагадовай летаргіі
Нібы ачуўся, раптам кажа мне:
– Знясілены вар’яцтвам Мельпамены,
Я прагну ў тым жыцці выключна міру;
Пайшлі, пакуль тут гледачы-шакалы
На ганьбаванне Музы не прыйшлі!
Калі б той грэк убачыў нашы гульні...

1915

***

(От вторника и до субботы...)

Ажно з аўторка да суботы
Як ёсць пустэча хваль плыла.
О, даўгачасныя пралёты!
Сем тысяч вёрст – адна страла.

І ластаўкі, калі ляцелі
Ў Егіпет, свой часовы дом,
Чатыры дні яны віселі,
Хваль не кранаючы крылом.

1915

***

(В Петрополе прозрачном мы умрем...)

У светлым мы Пятропалі памром,
Там дзе кіруе намі Празерпіна¹.
Мы ўздыхам кожным смертны водар п'ём,
І кожны час нам смертная гадзіна.

Багіня мора, грозная Афіна,
Здымі магутны з каменю шалом.
У светлым мы Пятропалі памром, –
Царуеш тут не ты, а Празерпіна.

1916

---

¹ У старажытнарымскай міфалогіі багіня падземнага царства.

***

(На розвальнях, уложенных соломой...)

Да М. Цвятаевай

Мы на вазку, абкладзеным саломай,
Крыху прыкрытыя рагожай ракавой,
Ад Вараб'ёвых гор да цэркаўкі знаёмай
Цягнуліся агромністай Масквой.

А ў Вуглічы гуляюць дзеці ў бабкі
З прыпечкаў – кінутага хлеба пах.
Па вуліцах мяне вязуць без шапкі,
Тры свечкі курацца пры абразах.

Не свечкі тры гарэлі, тры сустрэчы –
Адну з іх нават Бог дабраславіў,
Чацвёртай не бываць, а Рым не вечны –
І Рыма ён ніколі не любіў.

І сані ў чорныя ныралі ўхабы,
Дамоў з гульбы народ вяртаўся сам.
Благія мужыкі і злыя бабы
Тапталіся няпэўна каля брам.

Сырая далеч птушкамі чарнела,
І звязаныя рукі зацяклі;
Царэвіча вязуць, нямец страшна цела –
Салому люд рудую падпаліў.

1916

***

(В тот вечер не гудел стрельчатый лес органа...)

Тым вечарам знямеў спічасты лес аргана,
Дарыў нам Шуберт спеў сваіх зямель.
І млын шумеў, і ў спевах урагану
Смяўся музыкі блакітнавокі хмель.

Даўнейшай песні свет – карычневы, зялёны,
Ды юны вечна, быццам сны,
Дзе салаўіных ліп спяваючыя кроны
З шалёнай лютасцю гайдае цар лясны.

І сіла страшная вяртання сну начнога –
Той дзікі спеў, нібыта чорнае віно:
Гэта дваінік, здань прывіду пустога,
Бяздумна ўсё глядзіць у стылае вакно!

1917

Касандры (Кассандре)

Да А. Ахматавай

Я не шукаў у светлыя імгненні
Тваіх, Касандра, губ, вачэй тваіх,
Ды ва ўрачыстым снежаньскім збавенні
Ўспаміны зноў сцінаюць дых.

І ў снежні тым сямнаццатага года
Ўсё, любячы, згубілі ў барацьбе;
Хто абабраны воляю народа,
А хто абрабаваў і сам сябе...

І калі-небудзь у сталіцы шалу,
На скіфскім свяце, тут, на беразе Нявы
Пад гукі наймярзотнейшага балю
Сарвуць хусцінку з дзіўнай галавы.

Калі жыццё ў нас – неабходнасць трызны й мукі
І карабельны лес – высокія дамы, –
Я палюбіў цябе, плён перамог бязрукіх,
І хворасць чумнае зімы.

На плошчы, што з браневікамі,
Я бачу чалавека – ён
Ваўкоў палаючымі страшыць галаўнямі:
Свабода, роўнасць і закон.

Нямогла-ціхая Касандра,
Я болей не магу – чаму
Ярчэла сонца Аляксандра,
Ярчэла ўсім яшчэ сто год таму?

1917

***

(Среди священников левитом молодым...)

А. У. Карташову

Між святароў лявітам маладым
На варце ранішняй ён доўга заставаўся.
Ноч іудзейская згушчалася над ім,
І храм разбураны з панурасцю ствараўся.
І ён казаў: «Нябёс трывожыць жаўцізна,
А над Еўфратам ноч, бяжыце, іерэі!»
Ды старцы думалі: «Не наша ў тым віна;
Вось чорна-жоўты ўсход, вось радасць Іудзеі».

Ля ручая ён з намі быў, каля трысяця,
Калі Суботу льном каштоўным спавівалі
І сямісвечнікам грувасткім асвятлялі
Ерусаліма ноч і морак небыцця.

1917

І магія чужых нябёс

(Чужого неба волшебство)

Да А. Ахматавай

Калі і на пляцах, і ў цішыні келейнай
Павольна вар'яцеем мы,
Халоднага і чыстага рэйнвейну
Нам паднясуць ад жорсткае зімы.

У срэбраным вядры нам прапануе сцюжа
Валгалы¹ белае віно,
Паўночны светлы вобраз мужа
Напамінае нам яно.

Ды ў скальдаў гэтых нораў грубы,
Гульні не ведалі – жылі,
На поўначы дружинам любя –
Бурштын, пажары, баль калі.

Ім толькі сніцца водар поўдня
І магія чужых нябёс,
Ды ўпартая сяброўка безумоўна
Адмовіцца пакаштаваць той лёс.

1917

---

¹ У скандынаўскай міфалогіі зала забітых у бітвах ваяроў.

***

(Все чуждо нам в столице непотребной...)

Чужое ўсё ў сталіцы непрыстойнай:
Яе сухая чэрствая зямля,
Шалёны торг на Сухараўцы ройнай,
І страшны від разбойнага Крамля.

Дрымучая, загадваць свету хоча.
Мільёнамі рыпучых арб яна
Хіснецца ў шлях – і паўсусвету топча
Яе базараў бабская гульня.

Здавён яе духмяных цэркваў соты –
Закінуты ў лясы, як дзікі мёд.
Густых чарод птушыных пералёты
Хвалююць хмар панурых сумны лёт.

Яна ў таргах хітрушчая лісіца,
А перад князем – у ярме рабы.
Удзельнай рэчкі мутная вадзіца
Цячэ заўжды ў сухія жалабы.

1918

***

(На страшной высоте блуждающий огонь...)

На страшной вышыні блукаючы агонь!
Ды зорка хіба так міргае?
Празрыстая між зор, блукаючы агонь, –
Твой брат, Пятропаль, памірае!

На страшной вышыні палае сноў разлад,
Зорка зялёная лунае.
О, калі зорка ты, – вады і неба брат, –
Твой брат, Пятропаль, памірае!

Жахлівы карабель на жудкай вышыні
Нясецца, крылы развінае...
Зорка зялёная, – не маючы ані,
Твой брат, Пятропаль, памірае!

Празрыстая вясна над чорнаю Нявой
Прыстала, вечны воск знікае...
О, калі зорка ты, – Пятропаль, горад твой,
Твой брат, Пятропаль, памірае!

1918

***

(Когда в теплой ночи замирает..)

Калі ў цёплай начы замірае
Ліхаманкавы Форум Масквы
І тэатраў шырокія зяпы
Плошчам зноўку вяртаюць натоўп –

Працякае па вуліцах пышных
Ажыўленне паўночных хаўтур;
Льюцца змрочна-вясёла натоўпы
Быццам іх аддае боскі спрат.

Гэта сонца начное хавае
Ўсхваляваная гульнямі чэрнь,
Што вяртаецца з балю за поўнач
Пад прыглушаны рытм капытоў,

І, як новы ўстае Геркуланум¹,
Горад спячы пад месяца бляск:
І гаротнага рынку халупы,
І дарычны магутнейшы ствол!

1918

---

¹ Старажытнарымскі горад на поўдні сённяшняй Італіі.

***

(Мне жалко, что теперь зима...)

Шкада мне, што цяпер зіма
І камароў нячутна ў доме,
Ды нагадала ты сама
Аб легкадумнай той саломе.

Стракозы ўюцца ў сіняве,
І ластаўкай кружляе мода;
Кош плецены на галаве
Ці ўсё ж напышлівая ода?

Не буду раіць я няўзнак,
І бескарысныя прычыны,
Вяршкоў узбітых вечны смак
І водар цэдры апельсіна.

Ты ўсё тлумачыш наўздагад,
Ад гэтага не горш гамонка,
Бо розуму пяшчотны склад
Змяшчаецца суцэльна звонку.

Ты ўзбіць стараешся жаўток
Сваёю раззлаванай лыжкай,
І пабялеў ён, і знямог.
І ўсё-такі яшчэ хоць крышку...

І, праўда, не твая віна, –
Нашто нам спод адзнакаў звычайных?
Знарок ты створана здаўна
Адно для лаянак камічных.

Сабой ты вабіш і пяеш,
Як італьянская рулада.
Вусны вішнёвыя твае ж
Сухога просяць вінаграду.

Быць не імкніся разумней,
Усё ў табе капрыз, мінута,
Цень шапачкі тваёй хутчэй –
Венецыянская баўта¹.

1920

---

¹ Традыцыйная маска с трохкутным профілем і глыбокімі за-
падзінамі для вачэй.

***

(Возьми на радость из моих ладоней...)

Да Вольгі Арбенінай

Вазьмі на радасць ты з маіх далоняў
Драбочак сонца і драбочак мёду,
Як загадалі пчолы Персефоны¹.

Не адвязаць неўмацаванай лодкі,
І ў футры на нагах не чутна ценю,
І не змагчы ў жыцці дрымучым страху.

Нам застаюцца толькі пацалункі,
Пухнатыя, як дробненькія пчолы,
Што паміраюць, як вулі пакінуць.

Шапочуць у празрыстых нетрах ночы,
Радзіма іх – дрымучы лес Тайгета²,
Іх ежа – гэта час, мядунка, мята.

Вазьмі ж на радасць дзікі мой дарунак,
Сухія і нязграбныя каралі
З памерлых пчол, што мёд зрабілі сонцам.

1920

---

¹ У старажытнагрэцкай міфалогіі багіня ўрадлівасці і царства мёртвых.

² Галоўны горны ланцуг на востраве Пелапанес.

***

(Сестры тяжесть и нежность, одинаковы ваши приметы...)

Сёстры ноша й пяшчота, як падобныя вашы прыкметы.
Медуніцы і восы п'юць цяжкае ружы красу.
Чалавек памірае. Пясок астывае сагрэты,
І ўчарашняе сонца на чорных насілках нясуць.

Ах вы, цяжкія соты й пяшчотныя сеці,
Камень мне ўзняць лягчэй, чым імя зноў тваё паўтарыць!
У мяне застаецца адзіны рупесак на свеце:
Залатая турбота, як часу ярмо мне пазбыць.

І паветра я п'ю, як ваду памутнелую дужа.
Плугам час узараны, і ружа зямлёю была.
У павольным віры далікатныя цяжкія ружы,
Ружы ноша й пяшчота ў дваіныя вянкi запляла!

1920

***

(Ветер нам утешенье принес...)

Вецер нам суцяшэнне прынёс,
І ў вышынь сіняве ўчулі мы
Асірыйскія крылы стракоз,
Пераборы каленчатай цьмы.

Навальніцай ваеннай сцямнеў
Хмараў ніжніх сутонны замес,
Шасцірукіх лятаючых цел
Слюдзяны перапонкавы лес.

Ёсць сляпы на блакіце куток,
І каб поўдням шчаслівымі быць,
Як начы загусцелай намёк,
Там фатальная зорка трымціць.

Хоць і з цяжкасцю доўжыць свой рух,
У лусцэ пакалечаных крыл,
Пераможна бярэ пад руку
Цвердзь адужаную Азраіл¹.

1922

---

¹ Анёл смерці ў габрэйскай і ісламскай традыцыі.

***

(С розовой пеной усталости у мягких губ...)

З пенай ружовой стамлёнасці ля мяккіх губ
З лютасцю хвалі зялёныя рые бык,
Фыркае, грэблі не любіць – жаналюб,
Ноша нязвычайна хрыбціне, цяжар не знік.

Выставіць зрэдку дэльфін плаўніка лязо,
Стрэнецца раптам калючы вожык марскі,
Рукі Еўропы, – пяшчотна бярыце ўсё!
Дзе яшчэ знойдзеш для шыі ланцуг такі?

Слухае горка Еўропа магутны пляск,
Мажнае мора наўкола кіпіць суздром,
Страшыць, відаць, яе вод масляністы бляск.
І саслізнуць бы хацела з шурпатых стром.

О, шмат разоў ёй мілей тых уключын рып,
Лонам шырокая палуба для атар.
І за высокай кармою мільганне рыб, –
З ёю бязвёсельны ў далі плыве вясяр!

1922

Той, хто знайшоў падкову

Піндарычны¹ ўрывак

(Нашедшы падкову)

Глядзім на лес і гаворым:

– Вось шчоглавы лес, карабельны,

Ружовыя хвоі,

Да самай верхавіны вольныя ад касматай ношы,

Ім бы парыпваць у буру,

Самотнымі пініямі²,

У раз'юшаным бязлесным паветры;

Пад салёнай пятою ветру выстаіць адвес,

Прыгнаны да хісткае палубы,

І мараплаўца,

У неўтаймаванай празе прасторы,

Цягнучы праз вільготныя калдобіны

Далікатны прыбор геометра,

Зверыць з прыцягненнем зямнога ўлоння

Шурпатую паверхню мораў.

---

¹ Піндар – адзін з самых значных лірычных паэтаў Старажытнай Грэцыі.

² Пінія – сасна італьянская (*Pinus pinea*).

А ўдыхаючы пах
Смалістых слёз,
Што праступілі праз шалёўку карабля,
Любуючыся на дошкі,
Закляпаня, зладжаныя ў пераборкі
Не віфлеемскім мірным цесляром, а іншым –
Бацькам падарожжаў, сябрам марахода, –
Гаворым:

– І яны стаялі на зямлі,
Невыгоднай, як хрыбет асла,
Забываючы верхавінамі аб каранях
На знакамітым горным кражы,
І шумелі пад прэснай залевай,
Беспасяхова прапаноўваючы небу
Вымяняць на шчопаць солі
Свой высакародны груз.

З чаго пачаць?
Усё трашчыць і хістаецца.
Паветра дрыжыць ад параўнанняў.
Ніводнае слова не лепшае за іншае,
Зямля гудзе метафарай,
І лёгкія двухколкі
Ў кідкай збруі густых ад натугі птушыных чарод
Разрываюцца на часткі,
Сапернічаючы з захропшымі ўлюбёнцамі рысталішчаў.
Тройчы дабрашчасны, хто ўвядзе ў песню імя;

Упрыгожаная назвай песня
Даўжэй живе сярод другіх –
Яна адзначана сярод сябровак павязкай на лбе,
Якая вылечвае ад бяспамятнасці,
Занадта моцнага дурманячага паху –
Ці то блізкасць мужчыны,
Або пах поўсці моцнага звера,
Або проста дух чабора, расцёртага між даланямі.

Паветра бывае цёмным, як вада,
І ўсё жывое ў ім плавае, як рыба,
Плаўнікамі расштурхоўваючы сферу,
Шчыльную, пругкую, ледзь нагрэтую, –
Крышталь, у якім рухаюцца колы
І кідаюцца коні.

Вільготны чарназём Нееры¹,
Кожную ноч узараны нанова
Віламі, трызубцамі, матыкамі, плугамі.
Паветра замешана гэтак жа густа, як зямля, –
З яго нельга выйсці, у яго цяжка ўвайсці.

Шоргат прабягае па дрэвах зялёнай лаптой,
Дзеці гуляюць у бабкі пазванкамі памерлых жывёлін.
Крохкае летазлічэнне нашай эры падыходзіць да канца.
Дзякуй за тое, што было:

---

¹ Неера – дачка Акіяна, каханка Геліяса.

Я сам памыліўся, я збіўся, забытаўся ў ліку.
Эра звінела, як шар залаты,
Полая, літая, нікім не падтрыманая,
На ўсялякі дотык адказвала «так» і «не».
Так дзіця адказвае:
«Я дам табе яблык» – ці: «Я не дам табе яблык».
І твар ягоны – дакладны злепак з голасу,
Які прамаўляе гэтыя словы.

Гук яшчэ звініць, хаця прычына гуку знікла.
Конь ляжыць у пыле і хрыпіць у мыле,
Ды круты паварот яго шыі

Яшчэ захоўвае ўспамін
Пра бег з раскінутымі нагамі, –
Калі іх было не чатыры,
А па ліку камянёў дарогі,
Што абнаўляюцца ў чатыры змены,
Па колькасці адштурхванняў ад зямлі
Інаходца, што палае жарам.
Так той,
Які знайшоў падкову,
Здзімае з яе пыл
І расцірае яе воўнай, пакуль яна не заблішчыць;
Тады
Ён вешае яе на парозе,
Каб яна адпачыла,
І больш ужо ёй не давядзецца высякаць іскры з крэменю.

Чалавечыя вусны,
Якім больш няма чаго сказаць,
Захоўваюць форму апошняга сказанага слова,
І ў руцэ застаецца адчуванне цяжару,
Хоць збан напалову расплюхаўся,
Пакуль яго неслі дадому.
Тое, што я зараз кажу, кажу не я,
А выкапана з зямлі,
Падобна зерням скамянедай пшаніцы.
Адны на манетах малююць ільва,
Іншыя – галаву.
Разнастайныя медныя, залатыя і бронзавыя аладкі
З аднолькавым ушанаваннем ляжаць у зямлі,
Век, спрабуючы іх перагрызці,
Адціснуў на іх свае зубы.
Час зразае мяне, як манету,
І мне ўжо не хапае самога мяне...

1923

***

(Как тельце маленькое крылышком...)

Як крыльца дробненькага цельца
Па сонцы ўшчэнт перакруціла
І запалючае шкельца
На эмпірэі падпаліла.

Як тая дробязь камарыная
Звінела, ньючы ў зеніце,
І пад сурдзінку жамярыную
Свярбела стрэмкаю ў блакіце:

– Не забывай мяне, карай мяне,
Ды дай імя мне ў той часіне!
Лягчэй з ім будзе, павітай мяне,
У глыбіні цяжарнай сіні.

1923

***

(На Моховой сямейство из Полесья...)

Масква. На Махавой сям'я з Палесся
Сямігаловы зладзіла шабаш.
Тут Гомель – Рым, тут тата – Шолам Аш¹,
Голаў сабакі ў кучаравых пэйсах.

І з дзвюх газет – балансу вось дзівосы! –
Два карлікі паставілі шалаш
Для рабінскіх і рытуальных каш –
Іспана-беларускія ачосы.

Сямі вяршкоў несамавіты брат,
Давід Выгоцкі ходзіць ў Дзяржвыдат,
Як закавычка азбукі габрэйскай,

Дзе насупроць цырульні ўжо савейскай
Няголены, такі ж, чакае карл –
Малодшы брат – гешэфтаў кніжных ярл².

1924

---

¹ Габрэйска-польскі публіцыст, драматург, раманіст (1880–1957).

² Найвышэйшы тытул у іерархіі сярэднявечнай Скандынавіі.

***

(Я буду метатся по табору улицы темной...)

Я кідацца буду па табары вуліцы цёмнай
За гронкай чаромхі, што ў чорнай рысорнай карэце,
За капарам снегу, за вечным, за млынавым шумам...

Я толькі запомніў каштанавых пасмаў асечкі,
Прыдымленых горыччу, не – з мурашынай кіслінкай,
На вуснах ад іх толькі прысмак сухога бурштыну.

У тыя хвіліны й паветра здаецца мне карым,
І зрэнак кружкі атуляюцца выпушкай светлай,
І тое, што знаю аб яблычнай скурцы ружовай...

Але ўсё ж рыпела рамізніцкіх санак палоззе,
У сетку рагожы глядзелі калючыя зоркі,
І такт капыты адбівалі па клавішах мёрзлых.

І толькі й святла, што ў сузорнай калючай няпраўдзе,
Жыццё ж праплыве тэатральнага капара пенай;
Не будзе й сказаць каму: «З табара вуліцы цёмнай...»

1925

Ленінград

(Ленінград)

Я вярнуўся ў мой горад, знаёмы да слёз,
Да пражылак, дзіцячых прыпухлых залоз.

Ты вярнуўся сюды, дык глытай, – будзь здароў, –
Рыбін тлушч ленінградскіх рачных ліхтароў,

Пазнавай жа хутчэй снежня ціхі дзянёк,
Дзе тут з дзёгцям злавесным змяшаны жаўток.

Пецярбург! Паміраць не хачу да пары!
У цябе тэлефонаў маіх нумары.

Пецярбург! У мяне яшчэ ёсць адрасы,
Па якіх я знайду мерцвякоў галасы.

А на лесвіцы чорнай мне ў скронь, быццам ток,
Б’е балюча жыўцом ададраны званок,

Ноч наскрозь я чакаю гасцей дарагіх,
Варушу ланцужкамі кайданаў дзвярных.

1930

***

(Нет, не спрятаюсь мне от великой стены...)

Не схавацца мне, не, ад вялікай муры
За рамізнiка спіну – Маскву,
Я трамвайная вішанька страшнай пары
І не знаю, навошта жыву.

Мы з табою паедзем на «А» і на «Б»¹
Паглядзець, хто хутчэй тут памрэ,
А яна то сціскаецца, як верабей,
То расце, як паветраны крэм.

І ледзь-ледзь паспявае гразіць з-за вугла.
Ты як хочаш, я не рызыкну!
У каго пад пальчаткай не хопіць цяпла,
Каб аб'ездзіць скрозь курву-Маскву.

1931

---

¹ Трамвайныя маршруты тагачаснай Масквы.

Урыўкі са знішчаных вершаў
(Отрывки из уничтоженных стихов)

1

У трыццаць першы год з пачатку веку
Вярнуўся я, ды не –чытайце: гвалтам
Быў вернуты ў будысцкую Маскву.
А перад тым усё-такі я ўбачыў
Біблейскім покрывам багаты Арарат
І дзвесце дзён быў у суботнім краі,
Які ўсе ў нас Арменіяй завуць.

Захочаш піць – там ёсць вада такая
З крыніцы курдскай з назваю Арзні,
Цудоўная, калючая, сухая
І самая сапраўдная вада.

2

Я ўжо люблю маскоўскія законы
І не сумую па вадзе Арзні.
Ёсць у Маскве чаромхі й тэлефоны,
І карамі славуць там дні.

3

Захочаш жыць, тады глядзіш з усмешкай
На малако з будысцкай сінявой,
Цікуеш зрокам барабан турэцкі,

Калі назад ён на чырвоных драгах
Нясецца ўгрунь з адыграных хаўтур,

Ці стрэнеш воз з паклажаю падушак
І скажаш: «гусі-лебедзі, дамоў!»

Не разбірайся, пстрыкай, мілы кодак,
Вока пакуль – крышталік краўчай птушкі,
Не проста шкельца!
Болей святлацёню –
Яшчэ! Бо сеткавіца галадае!

4

Я ж болей не дзіцятка!
Ты, магіла,
Гарбатага не выправіш – маўчы!
І я кажу за ўсіх з такою сілай,
Каб неба стала небам і каб вусны
Ружоваю патрэскаліся глінай.

1931

***

(Довольно кукситься! Бумаги в стол засунем...)

Даволі супіцца! Паперы ў стол засунем!
І ў чорта я пазычу амплау,
Нібы пад корань галаву шампунем
Мне вымыў сам цырульнік Франсуа.

Іду ў заклад: я не памёр, даволі!
І, як жакей, клянуся галавой,
Што здольны я яшчэ і насваволіць
На рысістай дарожцы бегавой.

Я ведаю, што сёння трыццаць першы
Выдатны год чаромхамі заве,
Што памужнелі дажджавыя чэрві
І ўся Масква на яліках плыве.

Не хвалявацца. Нецярпліваць – роскаш,
Я паступова хуткаць разаяю –
Халодным крокам выйдзем на дарожку –
Я захаваў дыстанцыю маю.

1931

***

(Колют ресницы, в груди прикипела слеза...)

Колюцца вейкі, сляза прыкіпела ў грудзях.
Чую, ідзе навальніца, Знікае мой страх.
Нехта дзівосны прыспешвае нешта забыць.
Душна, – і ўсё-ткі да смерці мне хочацца жыць.

З нар падхапіўшыся на першы ранішні гук,
Дзіка і сонна яшчэ пазіраючы ўкруг,
Так вось бушлатнік шурпатую песню пяе
Ў час, калі золак над зонай нясмела ўстае.

1931

***

(Мы с тобой на кухні посидим...)

Мы з табой на кухні пасядзім,
Смачна пахне газай успамін;

Востры нож ды хлеба каравай...
Хочаш, прымус пругка падкачай,

Ды вяровак троху падбяры,
Завязаць катомку да зары,

Каб нам разам на вакзал сысці,
Дзе не зможа нас ніхто знайсці.

1931

***

(Сегодня можно снять декалькомани...)

А сёння можна зняць дэкалькамані¹,
Макнуўшы мезенец ў Маскву-раку,
З разбойніка Крамля. Якая міласць
Фісташкавыя тыя галубятні:
Хоць проса ім насыпаць, хоць аўса...
А ў недалетках хто? Иван Вялікі
Вялікаўзроставае цар-званіца –
Стаіць сабе яшчэ, што доўбня доўбняй,
Які ўжо век. Яго б ды за мяжу,
Каб давучыўся... Ды куды там! Сорам!

Рака Масква ў чатырохтрубным дыме
І перад намі ўвесь адкрыты горад:
Купальшчыкі-заводы і сады
Замаскварэцкія. Не так мо,
Адкрыўшы палісандравае вечка
Вялізнага канцэртнага раяля,
Трапляем мы ў галоснае нутро?
Белогвардзейцы, на яго зірнулі?
Раяль Масквы вы чулі? Гулі-гулі!

---

¹ Спосаб перанясення шматфарбавага малюнка з паперы на шкло, фарфор, дрэва.

Здаецца мне, што, як і ўсё дарэшты,
Ты незаконны, час. Нібыта хлопчык,
У зыб вады за стальмі шыбуу,
Здаецца мне, што ў будучынь іду,
Але здаецца, я яе не ўбачу...

Ужо ў нагу я з моладдзю не выйду
На разлінеення стадыёны,
Пабуджаны матацыклетнай позвай,
Не ўскочу на дасвецці я з пасцелі,
У гмахі шкла, што на курыных ножках,
Я нават ценем лёгкім не ўвайду.

Мне дыхаць з кожным днём усё складаней,
Але, між іншым, нельга пачакаць...
Народжана для асалоды бегам
У чалавека сэрца і ў каня,

І Фаўста чорт – сухі і маладжавы –
Ізноў старому ціснецца ў рабро
Няняць штурхае пагадзінна ялік,
Або махнуць на Вераб'ёвы горы,
Ці на трамваі асягнуць Маскву.

Няма калі. Яна і сёння – нянька,
Гайсае ўсё. На сорок тысяч зыбак
Яна адна – і пражна на руках.

1931

***

(Я п'ю за военныя астры...)

Я п'ю за ваенныя астры,
за ўсё, чым даймала брахня,
За панскае футра, за астму,
за жоўць пецябургскага дня.

За музыку соснаў савойскіх,
Палёў Елісейскіх бензін,
За ружу ў кабiне ролс-ройса,
алейнасць парыжскіх карцін.

За хвалі біскайскія п'ю я
Й вяршкі, што з альпійскіх далін,
За пыху брытанак рудую
Й заморскіх калоній хінін.

Я п'ю, але ёсць варыянты –
бо з двух выбіраю адно:
Вясёлае *Asti Spumante*¹
ці папскага замка віно.

1931

---

¹ Салодкае белае ігрыстае віно з П'емонта.

Хлусня

(Неправда)

Я з лучынным дымком завярну
Да хлусні шасцікстовай не ў сне:
– Дай жа я на цябе хоць зірну,
Бо ляжаць мне ў сасновай труне.

А яна мне салёных грыбкоў
У гаршчэчку вымае з-пад нар,
А яна мне з дзіцячых пупкоў
Прапануе гарачы адвар.

– Захачу, – кажа мне, – дам яшчэ...
Ну, а я ўжо і дыхаць не рад.
Шуць на ганак – у плечы пячэ,
Учапілася й цягне назад.

Вош ды глуш у яе, ціш ды мша,
Паўбакоўка ў яе – паўтурма...
– А нічога таксама душа...
Я ж і сам такі самы, кума.

1931

***

(Сохрани мою речь навсегда...)

Захавай назаўжды сэнс тых слоў
За прысмак няшчасця і дыму,
За смалу кругавога цярпення,
За дзэгаць сумленных гадоў.
Як вада ў наўгародскіх крыніцах
Павінна быць чорна-салодкай,
Каб у ёй да Каляд
Люстравалася зорка – на сем плаўнікоў.

І за гэта, мой бацька,
Мой сябра, памочнік мой грубы,
Я – ваш брат непрызнаны
Ў народнай сям’і сваякоў, –
Збудаваць абяцаю такія дрымучыя зрубы,
Каб у іх татарва апускала на бодні князёў.

Абы толькі любілі мяне
Тыя мёрзлыя плахі –
Як з прыцэлам на смерць
Гарадкі б’юць без жалю ў садах, –
А таму хоць жалезныя буду насіць апрапахі
І для кары пятроўскай сякерышча зладжу ў лясах.

1931

Импрэсіянізм *(Импрессионизм)*

Мастак для нас адлюстраваў
Глыбокую самлеласць бэзу
І фарбаў гучныя дыезы
На палатно струпамі клаў.

Ён зведаў, што густы алей –
Яго запечанае лета
Ліловым мозгам разагрэта,
Занурана ў духмень глыбей.

Цень лілавее зноў і зноў,
Свісток ці прут запалкай тухне, –
Ты скажаш: кухары на кухні
Гатуюць тлустых галубоў.

Адгадваецца тут арэль,
Недамалёваны вуалі,
І ў гэтым сонечным развале
Ўжо гаспадарыць гулкі чмель.

1932

Хрысціян Клейст¹

(Христиан Клейст)

*Freund! Versäume nicht zu leben
Denn die Jahre fliehen;
Und es wird der Saft der Reben,
Uns nicht lange glühn!*

Друг! Жыццю свайму не здрадзь ты,
Бо гады імчаць;
Сок нядоўга вінаградны
Будзе саграваць!

Ёсць без ліслівасці каму хвалу прынесці,
Сяброўства ёсць ва ўпор, без фарысейства,
Павучымся ж сур'ёзнасці і чэсці
Мы ў вершатворца Хрысціяна Клейста.

У Франкфурце бацькі йшчэ пазяхалі,
Яшчэ пра Гётэ не было і звестак,
Складалі гімны, коні гарцавалі
І княствы валюхаліся на месцы.

Вайна – плюшч у альтанцы шакаладнай.
Далёкая пакуль яшчэ ад Рэйна
Калматая казацкая папаха.

---

¹ Эвальд Крысціян Клейст (правільней: Кляйст; 1815–1859) – нямецкі паэт і вайсковы афіцэр.

Ён проста са старонкі альманаха
Сышоў у бой і згінуў так жа складана,
Як пеў рабіну з кружкай мазэльвейну.

1932

***

(Зашумела, задрожала...)

Задрыжэлі, зашумелі,
Як смакоўніцы лісты,
Да карэння затрымцелі
Вулкі й лецішчы Масквы.

Каціць гром сваю каляску
Па гандлёвай маставой,
І прагульваецца лівень
З доўгай пугай вадзяной.

І дагодліва паката
Бачыцца пакуль зямля,
А шумы, як брат на брата,
Узнімаюцца здаля.

Кроплі лётаюць галопам,
Скачуць градзіны суздром
З рабскім потам, конскім топам
І драўляным гаварком.

1932

Стары Крым (Старый Крым)

Халодная вясна. Стары галодны Крым,
Як быў пры Ўрангелю – й цяпер ён вінаваты.
Аўчаркі на двары, – а на старызне латы,
І гэткі, як тады, куслівы, шэры дым.

Люляе хараство няўважлівая даль –
Пупышкі дрэў ужо вясною набрынялі,
Стаяць, як прыхадні, і ціха млее ў жалі
Красавіка глупотай прыбраны міндаль.

Прырода ўласны лад ужо не пазнае,
А цені страшныя Украіны і Кубані...
На лямцавай зямлі галодныя сяляне
Пільнуюць брамку, не кранаючы яе.

1933

***

(Квартира тиха как бумага...)

Кватэра маўчыць, як папера –
Пустая, без дум і падзей, –
І бульканне чуць за парцьерай
Вады – унутры батарэй.

Маёмасць у поўным парадку
Жабоцькай застыў тэлефон,
Абноскі, старыя манаткі
На вуліцу просяцца вон.

А сценкі з тынковачкі тонкай,
Няма куды больш уцякаць,
І я быццам дурань з грабёнкай
Павінен камусьці іграць.

Нахабней братвы камсамольнай
І вузаўскай песні байчэй,
Што селі за партаю школьнай,
Каб катаў падвучваць ямчэй.

Які-небудзь абмеркавальнік,
Часальшчык калгаснага льну,
Крыві і чарніла мяшальнік,
Удзячны такому ражну.

Сумленны які-небудзь здраднік,
Правараны ў чыстках, як соль,
І жонкі, й дзяцей утрымальнік,
Прыхлопне ўраз гэткую моль.

Пайковыя кнігі чытаю,
Пяньковыя словы лаўлю
І грознае баюшкі-баю
Калгаснаму баю пю.

І столькі пакутлівай злосці
Захоўвае кожны намёк,
Бы цвік забіваў у кагосьці
Някрасава тут малаток.

Давай жа з табой, як на пласе,
За семдзсят год пачынаць,
Табе, неахайнік, па часе
І ботамі ўжо тупатаць.

Ды толькі заміж Іпакрэны¹
Тут даўняга страху бруя
Ўварвецца ў халтурныя сцены
Маскоўскага злога жылля.

1933

---

¹ Крыніца на гары Гелікон, якая заструменіла ад удару капы-
том Пегаса і была вытокаам натхнення для муз.

***

(Мы живем, под собою не чуя страны...)

Мы живём і краіны не чуем ані,
Наша мова знямела, што не гамані,
А дзе справы адно на паўслоўца,
Узгадаюць і горца-крамлёўца.
Быццам чэрві таўшчэзныя пальцы яго,
Словы – гіры пудовыя, а да таго
Ўсмех вусоў тараканавых млявы.
Ззяюць ботаў ягоных халявы.

А наўкол важакоў-хіжакоў кволы зброд,
Ён гуляе паслугамі тых паўістот.
Хто мурлыча, хто свішча, хто хныча,
Ён жа рыкае й тыкае звычайна,
Як падковы, куде ён за ўказам указ:
У брыво, у пахвіну ці ў вока якраз.
Што ні кара ў яго – дык маліна
Й асеціна шырокая спіна.

1933

***

(И клена зубчатая лапа...)

І клёна зубчастая лапа
Купаецца ў круглых кутах,
Пано з матылькавага крапу
Мы можам ствараць на мурах.

Бываюць мячэці жывыя –
Не знаў, здагадаўся хутчэй:
Магчыма, мы Айя-Сафія
З бяздоннаю процьмай вачэй.

1933

***

(Твоим узким плечам под бичами краснеть...)

Да Марыі Петравых

Тваім вузкім плячам пад бічом чырванець,
Пад бічом чырванець, на марозе гарэць.

А дзіцячым рукам толькі прасы ўзнямаць,
Толькі прасы ўзнямаць ды вяроўкі вязаць.

А пяшчотным нагам басанож крочыць шклом,
Басанож крочыць шклом ды крывавым пяском.

Ну, а мне за цябе чорнай свечкай гарэць,
Чорнай свечкай гарэць ды маліцца не ўмець.

1934

*Адзін кравець
(Один портной)*

Адзін кравець,
Сапраўдны зух-хлапец,
Асуджаны быў да вышэйшай меры.
І што ж? – кравецкія прыпомніўшы манеры,
З сябе ён мерку зняў –
Дасюль кравец – жылец!..

1934

***

(За грымучую доблесць грядущих веков...)

За грымучую доблесць наступных вякоў,
І за гонар пароды людской
Я застаўся без чары на балі бацькоў,
Весялосці й пашаны сваёй.

Мне на плечы чапляецца век-ваўкадаў,
Ды не воўк па крыві я сваёй,
Запіхай мяне лепш, як кучму, у рукаў
Футра стэпаў сагрэе сабой.

Каб убачыць ні труса, ні бруд не магчы,
Ні на колах крыві па расе,
І блакітам пясцы каб зіхцелі ўначы
Мне ў сваёй першабытнай красе,

Забяры ў ноч з сабой, дзе цячэ Енісей,
Дзе сасна аж да зор дастае,
Бо таму што не воўк па крыві я хутчэй
І мяне толькі роўны заб'е.

1931–1935

***

(В игольчатых чумных бокалах...)

У чумных іскрыстых бакалах
Мы п'ём ліхалецце прычын,
Крукамі кранаемся сталых,
Як лёгкая смерць, велічынь.

І там, дзе гульня па бірульцы,
Дзіцёнак спакойна маўчыць,
Сусвет велізарны – у зыбцы
Маленькай адвечнасці спіць.

1933-1935

***

(На мёртвых ресницах Исакий замёрз...)

На вейках змярцвелых Ісакій замёрз
І панскія вуліцы ў сіні.
Катрыншчыка смерць, і мядзведзіцы ворс,
Чужыя паленцы ў каміне...

Ужо выганяе выжлятнік-пажар
Лінеек разгалістых зграйку,
Нясецца зямля – мэбляваны дом-шар, –
І курчыць люстэрка ўсёзнайку.

Пляцоўкамі лесвіц – разлад і туман,
Дыханне, дыханне, п'яанне,
І Шуберта ў шубе застыў талісман –
Мільганне, мільганне, мільганне...

1935

***

(Это какая улица...)

Гэта якая вуліца?
Вуліца Мандэльштама.
Што за прозвішча чортава –
Як яго ні выгортвай,
Крыва гучыць, а не прама.

Мала было ў ім лінейнага,
Нораву быў не лілейнага,
І вось таму гэта вуліца
Ці, акурат, тая яма
Так і завецца іменем
Гэтага Мандэльштама...

1935

***

(Воздух пасмурный влажен и гулок...)

Водар волкі, пахмурны і гулкі;
Мне не боязна ў нетрах лясоў.
Крыж нямулкі самотнай прагулкі
Панясу я пакорліва зноў.

Раз які да бяздушнай радзімы
Дзікай качкай імкнецца папрок, –
Існуём у сутонным жыцці мы,
Дзе да еднасці ўсё ж – ні на крок!

Грымнуў стрэл. Над вадою прыспанай
Крылы качак цяжкімі былі.
І дваілі выявай люстранай
Адурманеных соснаў ствалы.

Неба дзіўнае з водсветам цьмяным –
Усясветны туманны мой боль –
О, дазволь быць таксама туманным
І цябе не любіць мне дазволь.

1935

***

(Еще мы жизнью полны в высшей мере...)

Яшчэ жывём жыццё ў вышэйшай меры,
І ладзяць гулі ў гарадах Саюза
З лапчастых матыльковых тых матэрыі
Кітайскія сукеначкі і блузы.

Яшчэ машынка нумар першы едка
Каштанавыя хабары збірае,
І падае на чыстую сурвэтку
Той кудзер, што прывабнасць утварае.

Яшчэ стрыжоў хапае і касатак,
Яшчэ камета нас не ачуміла,
І пішуць зорканосна і хвастата
Талковыя, ліловыя чарнілы.

1935

***

(Я должен жить, хотя я дважды умер...)

Я мушу жыць, хоць двойчы я змярцвелы,
А горад ад вады ўжо ашалелы:
Вясёлы і скуласты ў гэты час,
Як на лямех прыемны тлусты пласт,
Як стэп у красавіцкім правароце,
А неба, неба – твой Буанароці...

1935

***

(День стоял о пяти головах...)

Пры галовах пяці дня прасцяг.
Запар пятыя суткі
Я праз жах ганарыўся прасторай
Што ўсходзіла, як на дражджах.
Сон быў большы, чым слых,
Слых – старэйшы, чым сон, – злітны, чуткі,
А за намі ляцелі слупы на ямшчыцкіх шляхах.

Пры галовах пяці дня прасцяг,
І, шалеючы часам,
Ехала конная, пешая йшла чорнаверхая маса –
Пашырэннем аорты магутнасці ў белых начах –
Не, нажах
– Ператваралася вока ў хваёвае мяса.

На вяршок бы мне сіняга мора,
Ну, хаця б на іголке вушко!
Каб жа двойкі часіны канвойнае
Ветразь вецер папутны знайшоў.

Сухамятная руская казка,
Гэй, драўляная лыжка, ау!
Дзе вы, тройца знаёмых хлапцоў,
Што з жалезных варот ГПУ?

Каб і Пушкіна ладны тавар
Не пайшоў па руках дармаедаў,
Грамацее ў бушлатах з наганамі
Племя пушкінаведаў –
Маладыя аматары белазубых «сцішкоў».
На вяршок бы мне сіняга мора,
Ну, хаця б на іголке вушко!

Йшоў цягнік на Урал.
Раскрывалі раты мы –
Сам Чапаеў казаў, ён з карціны скакаў гукавой...
Каб за тылам з бяргення,
На стужцы прасціннай
Патануць і на гнедага ўскочыць свайго!

1935

***

(Пусти мене, отдай мене, Воронеж...)

Пусці мяне, аддай мяне, Воронеж:
Ці зрынеш ты мяне, ці правароніш,
Ці ўсё-ткі абароніш анягож, –
Воронеж – страж, Воронеж – воран, нож.

1935

***

(Нынче день какой-то желторотый...)

Сённяя дзень якісьці жаўтароты –
Не магу я зразумець –
І глядзяць прыморскія вароты
Ў якарах, туманах на мяне...

Ціхі, ціхі па вадзе лінялай
Ход ваенных караблёў,
І каналаў вузкія пеналы
Пад ільдом чарней наноў.

1936

***

(Как светотени мученик Рембрандт...)

Як святлаценю мучанік Рэмбрэнт,
Я занурыўся ў час, які гібее нема,
І рэзкі боль майго пакутнага рабра
Пільнуецца і вартавымі тымі дрэнна,
І гэтым воінам, што спяць маланцы ў лад.

А ці даруеш мне – прыўкрасны мой сабрат
І бацька, і мастак чорна-зялёнай тэмы, –
Ды вока сакалінага пяра,
Куфэрскае сквару ў поўначы ў гарэме,
Бянтэжаць не з дабром, бянтэжаць без дабра
Мяхамі цемрачы ўсхвалёванае племя.

1937

***

(Вооруженный зреньем узких ос...)

Узброены я зрокам вузкіх вос,
Што смокчуць вось зямную, вось зямную,
Я чую ўсё, з чым бачыўся ўсур'ёз,
І памяць успамінамі марную...

І не маю я, і не пяю,
І смыкам не ваджу чарнагалосым:
Адно ў жыццё ўпіваюся й люблю
Зайздросціць тым магутным, хітрым восам.

О, каб як-небудзь і мяне магло
Прымусіць, калі сон і смерць міную,
Паветра джала й летняе цяпло
Ўчуць тую вось зямную, вось зямную...

1937

***

(Как по улицам Киева-Вия...)

Як па вуліцах Кіева-Вія
Мужа сочыць цікаўная жынка,
І на шчокі яе маладыя
Не скацілася ані слязінка.

Не варожаць цыганачкі кралям,
У купецкім не рыпаюць скрыпкі,
На Хрышчаціку конікі палі,
Водар смерці сцяў панскія Ліпкі.

Адступалі з апошнім трамваем
Па-за горад чырвонаармейцы,
І шынель волкі крыкнуў за гаем:
«Яшчэ вернемся мы – зразумейце...»

1937

***

(К пустой земле невольно припадая...)

Да Наталлі Штэмпель

1

Да гоняў мімаволі прыпадае,
Нераўнамернай смачнаю паходкай
Ідзе яна – ледзь-ледзь апераджае
Сяброўку хуткую і юнака-пагодка.
Яе вядзе да меж сваіх свабода
Нястачаю душэўнага парадку,
І, можа стацца, ясная здагадка
Ў яе хадзе жадае затрымацца –
Аб тым, што гэта весняя пагода
Для нас – прамаці труннага сыходу,
І гэта будзе вечна пачынацца.

2

Ёсць родныя сырой зямлі жанчыны,
І гулкае рыданне – кожны крок іх
Суправаджаць паўстаўшых з дамавіны
Іх пакліканне – век вітаць памёрлых.
Чакаць пяшчот злачынна, неразважна,
І раставацца з імі непасільна.
Анёлак – сёння, заўтра – смоўж магільны,
А паслязаўтра толькі апісанне...

Было хадою – стане недасяжна...
Квет несмяротны, неба неабсяжна,
І ўсё, што будзе, – толькі абяцанне.

1937

ЗМЕСТ

*** (Сярод лясоў, панылых і спустошаных...)	5
*** (Сцярожкі гук парой глухой...)	6
*** (Сусальным золатам гараць...)	7
*** (Мой ціхі сон, мой лёгкі, штохвілінны...)	8
*** (О, прыгожая Сайма, ты лодку маю калыхала...)	9
*** (Растаў у подыху марозным лёгкі дым...)	10
*** (Далі мне цела – што рабіць мне з ім...)	11
*** (Невераемны смутак-жаль...)	12
*** (У стылых пералівах лір...)	13
*** (Тут брыдка-гадасныя жабы...)	14
*** (Цнатлівыя існуюць чары...)	15
*** (На перламутравы чаўнок...)	16
*** (Важны змрок. Пяшчотны вечар...)	17
*** (Слых чулы ветразь напінае...)	18
*** (Павольней снег завея песціць...)	19
*** (Кволы промень стылай мераю...)	20
*** (Стракозы хуткімі кругамі...)	21
*** (Падзенне – гэта спадарожнік страху...)	22
Казіно.....	23
Анталогія антычнай дурасці	24
*** (У тым шынку хаўрус злачынны...)	25
Мадрыгал	26
*** (Вясёлая скораягаворка...)	27

*** (Развесяліўся ўрэшце я...)	28
Посах	29
Роласу!	30
*** (Імёны расквітнелых гарадоў...).....	31
*** (Бяссонніца. Гамер. Вятрылы ладныя...)	32
*** (Я не ўбачу знакамітай «Фэдры»...).....	33
*** (Ажно з аўторка да суботы...)	35
*** (У светлым мы Пятропалі памром...).....	36
*** (Мы на вазку, абкладзеным саломай...)	37
*** (Тым вечарам знямеў спічасты лес аргана...)	38
Касандры.....	39
*** (Між святароў лявітам маладым...)	41
І магія чужых нябёс	42
*** (Чужое ўсё ў сталіцы непрыстойнай...)	43
*** (На страшнай вышыні блукаючы агонь!..)	44
*** (Калі ў цёплай начы замірае...).....	45
*** (Шкада мне, што цяпер зіма...).....	46
*** (Вазьмі на радасць ты з маіх далоняў...).....	48
*** (Сёстры ноша й пяшчота, як падобныя вашы прыкметы...).....	49
*** (Вецер нам суцяшэнне прынёс...)	50
*** (З пенай ружовай стамлёнасці ля мяккіх губ...) ...	51
Той, хто знайшоў падкову.....	52
*** (Як крыльца дробненькага цельца...)	57
*** (Масква. На Махавой сям'я з Палесся...)	78
*** (Я кідацца буду па табары вуліцы цёмнай...).....	59
Ленінград	60

*** (Не схавацца мне, не, ад вялікай муры...)	61
Урыўкі са знішчаных вершаў.....	62
*** (Даволі супіцца! Паперы ў стол засунем!..)	64
*** (Колюцца вейкі, сляза прыкіпела ў грудзях...).....	65
*** (Мы з табой на кухні пасядзім...)	66
*** (А сённа можна зняць дэкалькамані...).....	67
*** (Я п'ю за ваенныя астры...)	69
Хлусня.....	70
*** (Захавай назаўжды сэнс тых слоў...).....	71
Імпрэсіянізм	72
Хрысціян Клейст.....	73
*** (Задрыжэлі, зашумелі...)	75
Стары Крым	76
*** (Кватэра маўчыць, як папера...).....	77
*** (Мы жывём і краіны не чуем ані...)	79
*** (І клёна зубчастая лапа...)	80
*** (Тваім вузкім плячам пад бічом чырванець...).....	81
Адзін кравец.....	82
*** (За грымучую доблесць наступных вякоў...)	83
*** (У чумных іскрыстых бакалах...)	84
*** (На вейках змярцвелых Ісакій замёрз...).....	85
*** (Гэта якая вуліца?..).....	86
*** (Водар волкі, пахмурны і гулкі...)	87
*** (Яшчэ жывём жыццё ў вышэйшай меры...)	88
*** (Я мушу жыць, хоць двойчы я змярцвелы...).....	89
*** (Пры галовах пяці дня прасцяг...).....	90
*** (Пусці мяне, аддай мяне, Варонеж...)	92

*** (Сёння дзень якісьці жаўтароты...)	93
*** (Як святлацёну мучанік Рэмбрáнт...)	94
*** (Узброены я зрокам вузкіх вос...)	95
*** (Як па вуліцах Кіева-Вія...)	96
*** (Да гоняў мімаволі прыпадае...)	97

Мандэльштам, В.

М23 Выбраныя вершы / Восіп Мандэльштам; пер. з рускай Г. Ліхтаровіча. — Мінск : УП «Энцыклапедыкс», 2024. — 104 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-7247-98-1.

Восіп Мандэльштам (1891–1938), народжаны ў Варшаве ў габрэйскай сям’і (яго маці паходзіла з Вільні), справядліва лічыцца адным з найлепшых паэтаў рускай мовы ў XX стагоддзі. У яго творчасці можна бачыць уплывы паэтыкі неаклasicызму, сімвалізму, акмеізму. Ахвяра сталінскага тэрору (памёр на турэмным перасыльным пункце Уладзівастока).

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

ББК 84(4Рус)-5

УДК 821.161.1-1

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Восіп Мандэльштам

ВЫБРАННЫЯ ВЕРШЫ

Дызайн *Марціна Русеўскага*

Рэдактар *Лявон Баршчэўскі*

Падпісана ў друк 15.07.2024. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,55. Ум. друк. арк. 3,25.

Наклад 55 асобнікаў. Замова № 1102.

УП «Энцыклапедыкс».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі

выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка

друкаваных выданняў № 1/266 ад 3.04.2014.

Вул. Кульман 21-Б, офіс 108, 220030, Мінск.

Вытворчае даччынае ўнітарнае прадпрыемства

«Друкарня Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі

выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка

друкаваных выданняў № 2/18 ад 26.11.2013.

Пл. Свабоды, 23-103, 220030, г. Мінск.